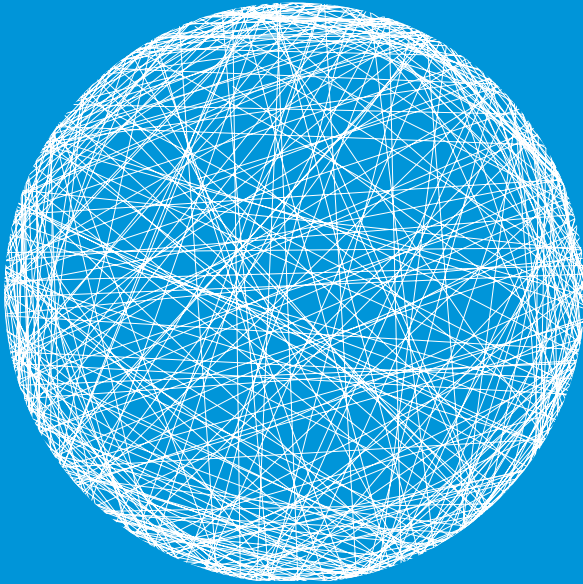

JUHANA KOKKONEN (TOIM.)

Voihan wiki

– käytännön kokemuksia
sosiaalisen median
käytöstä hanketyössä

VOIHAN WIKI

Attribution 1.0 Finland

Toimittajat Juhana Kokkonen

Toimituskunta Tuomas Aatola
Pasi Kaarto
Juhana Kokkonen
Tuire Ranta-Meyer

Mika Seppälä
Heidi Söderholm
Anna-Maria Vilkuna

Ulkoasu ja taitto Tuomas Aatola
Kansi Tuukka Paikkari
Tuomas Aatola

Julkaisija Metropolia Ammattikorkeakoulu
Kulttuuri ja luova ala
Paino Metropolian digipaino 2011

ISBN 978-952-5797-26-8
Voihan wiki, painettu

ISBN 978-952-5797-27-5
Voihan wiki, PDF
<http://mikrokirjat.metropolia.fi>

VOIMAA
voimavaroja maahanmuuttajista

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Veni, vidi, wiki!

SISÄLLYS

Esipuhe	4	Pakollinen avoimuus?	38
Wikiratkaisulla projekti hallintaan	7	Jaikusta parveen	41
Tähän kuitenkin tarvitaan allekirjoitus – avoimen verkon ja EU-hankehallinnon yhteentörmäyksiä	12	Hanke ja itseorganisoituva verkosto – Somus ja Tutkimusparvi	49
Tavoittamisen haasteet hankeviestinnässä	15	Signaalivikistä	54
Mikro vai makro? – ajatuksia matkaraportoinnin mahdollisuuksista	21	Kuinka avoimuus vaikuttaa käytökseemme?	58
Ulos laatikosta	24	Onko toiminnallasi kohde?	62
Entäs sitten? Valmistautumista hankkeen päättymiseen	27	Eri ryhmien motiivit hanketoiminnassa	66
Miksi wiki on niin vaikeaa?	30	Sosiaalisen median ajattelutapa	71
Miten hypätä liikkuvaan junaan?	34		

Esipuhe

MATTI RANTALA

Maahanmuuttajat, sosiaalinen media, ammattikorkeakoulu, hanketyöskentely? Onko niillä mitään yhteistä? Maahanmuuttajista suuri osa asuu pääkaupunkiseudulla. Heistä myös yhä suurempi osa tähtää korkeakouluopintoihin. VOIMAA-hankkeen päämääränä on ollut kehittää maahanmuuttajataustaisen urakehitystä sekä työmarkkinoilla että korkeakouluopinnoissa. Tavoitteeseen pääsemiseksi hankkeessa on järjestetty koulutusta sekä työyhteisöissä että ammattikorkeakoulussa. Hanke oli monipuolinen. Se rakentui useasta eri työkorista, joissa jokaisessa edistettiin jotain hankkeen kannalta tärkeää tavoitetta.

Alun alkaen keskeiseksi keinoksi ja menetelmäksi valittiin sosiaalisen median käyttö ja hyödyntäminen kaikessa toiminnassa. Syy valintaan oli se, että maahanmuuttajat

omaksuvat keskimääräisesti nopeasti sosiaalisen median ja käyttävät sitä ensisijaisesti yhteydenpidossa omiin perheenjäseniinsä ja sukulaisiinsa. Oletuksena oli, että samaa toimintatapaa voisi käyttää myös urakehityksen tukemisessa.

Toinen keskeinen tavoite oli saada kokemusta hankkeen hallinnon ja toimijoiden työskentelystä sosiaalisen median keinoilla. Tässä työssä VOIMAA on ollut edelläkävijä, jonka esimerkkiä on soveltaen noudatettu useissa muissa Metropolia-vetoisissa hankkeissa.

Osassa tavoitteita on onnistuttu oletettua paremmin, osassa taas ei. Kaikkea kokemusta ei vielä ole dokumentoitu palautteeksi, mutta tässä esitetään niistä päällimmäisiä ajatuksia ja huomioita.

Mikrokirja on formaatti, joka on syntynyt samaan aikaan, kun VOIMAA-hanke on ollut käynnissä. Mikrokirja on tapa kerätä kokemuksia ja esittää orastavia ajatuksia lyhyesti, tiivistetysti ja osin poleemisestikin. Tarkoituksena on luoda mikrokirjojen kautta ensisilmäys uusiin asioihin, mahdollisesti myöhemmin syvemmin työstettäviksi.

Mikrokirja on sopiva alusta esittää huomioita wikin ja muun sosiaalisen median käytön kokemuksista hanke-

työskentelyssä. Lähestymistapa on yksityisestä yleiseen. Osa kirjoituksista on hyvin henkilökohtaisia ja subjektiivisia. Ensin käsitellään VOIMAA-hankkeen kokemuksia, sitten kokemuksia muutamasta muusta käytännön tapauksesta, ja lopuksi huomioita ja analyysia sosiaalisen median käytöstä.

Kiitos näistä puheenvuoroista kuuluu kirjoittajille sekä kaikille niille, jotka ovat olleet vaikuttamassa puheenvuoroissa esitettyjen ajatusten syntyyn.

Wikiratkaisulla projekti hallintaan

JUSSI LINKOLA

ESR-raha on raskasta. Se edellyttää mittavaa hallinnointia ja tarkkaa kirjanpitoa, jotta kaikki rahoittajalta maksettaviksi haettavat kulut voidaan osoittaa aiheellisiksi. Kaikki projekti-työ vaatii toteuttajien välistä koordinoitua ja viestintää. Suurissa hankkeissa on mukana ihmisiä, organisaatioita ja yrityksiä, jotka toimivat eri toimipisteissä, kaupungeissa, kenties eri maissa. Kaikkien pitää pysyä ajan tasalla projektin etenemisestä ja muiden toteuttajien tilanteesta. *VOIMAA – voimavaroja maahanmuuttajista* oli ESR-rahoitteinen, kolmen osatoteuttajan yhteinen hanke, jonka keskeinen työväline oli VOIMAA-wiki (<http://wiki.metropolia.fi/display/voimaa/>). Wiki toimi hanketoimijoiden keskitettynä verkkotyöskentelytilana ja hankeviestinnän välineenä.

Hankkeissa syntyy suunnitelmia, muistioita, raportteja, aikatauluja, dokumentteja ja arkistoja. Wiki mahdollistaa projektidokumentaation, viestinnän ja koordinaation siirtämisen keskitettyyn verkkoympäristöön, missä kaikilla toimijoilla on aina pääsy tuoreimpaan projektia koskevaan tietoon ja mahdollisuus muokata, tuottaa ja jakaa projektiin liittyvää materiaalia reaaliaikaisesti. VOIMAA-hankkeessa kehittyi käytännön kautta erilaisia toimintasuosituksia wikin käyttöön.

VOIMAA-wikin toimintasuositukset

Kokousten agendat ja pöytäkirjat. Perinteisesti kokouksen koollekutsuja on laatinut agendan ja toimittanut sen sähköpostitse osallistujille. Sihteeri on kirjannut ylös kokouksen tapahtumat ja lähettänyt pöytäkirjan sähköpostitse osallistujille ja lopuksi arkistoinut sen. Kaikki muutokset ovat vaatineet dokumentin muuttamista ja uutta sähköpostikierrosta. Wikissä jokaiselle kokoukselle avataan oma wikisivu. Kokoukseen osallistuvat käyvät lisäämässä sinne etukäteen käsiteltäviksi haluamansa asiat. Ennen kokousta koollekutsuja tai puheenjohtaja muokkaa esiin nostetuista asioista lopullisen esityslistan. Pöytäkirja kirjoitetaan kokouksen aikana samaan dokumenttiin

esityslistan mukaisesti. Kokouksen jälkeen osallistujat lukevat pöytäkirjan, esittävät toivomansa muutokset ja lisäykset tai muokkaavat haluamansa kohdat. Myös pienempien tapaamisten muistiot kirjataan samalla periaatteella.

Matkaraportit. VOIMAA-wikissä kehitettiin seuraava reaaliaikaisen matkaraportoinnin malli. Seminaarimatkalta avataan wikisivu, jolle valmista sivupohjaa ja seminaariohjelmaa hyödyntäen luodaan raportin runko. Osallistuja kirjoittaa seminaarin aikana raporttirungon mukaisesti havaintojaan wikiin. Toimintatapa mahdollistaa nopeiden havaintojen kirjaamisen ja muiden asiasta kiinnostuneiden kommentoinnin. Matkan jälkeen raportti tiivistetään ja muokataan lopulliseen muotoonsa. Tiiviin raportin lisäksi jäljelle jää osallistujan päiväkirjamaisia havaintoja ja muiden kommentteja sisältävä kooste matkan tunnelmista, mikä ei perinteisessä, matkan jälkeen koostetussa raportissa tule ilmi.

Suunnitelmat ja suunnitteludokumentit. Kaikki dokumentit, jotka on tarkoitettu yhteiseen käyttöön, tehdään wikiin. Esimerkiksi arkistointisuunnitelma, viestintäsuunnitelma ja eri osaprojektien toimintasuunnitelmat ja aikataulut ovat dokumentteja, joita ei välttämättä tarvitse jakaa kaikille

projektitoimijoille, mutta joihin kaikkien on hyvä tarvittaessa päästä käsiksi.

Tiedottaminen. Hankkeen etenemisestä tiedotetaan viikko- ja kuukausikirjeiden avulla. Kirje on wikisivu, jolle jokainen projektitoimija kirjaa tiivisti omaan tehtäväänsä liittyvät tapahtumat. Uutiskirjeiden tilaajille lähetetään sähköpostitse ilmoitus uuden kirjeen julkaisemisesta ja linkki wikisivulle, mistä kirjeen sisältö on luettavissa.

Jatkuva tiedottaminen. Jatkuvaan tiedottamiseen käytetään blogia. Blogin avulla on helppo rakentaa uutisia, tiedotteita sekä kuva- ja videomateriaalia sisältävä uutisvirta. RSS-syötteen avulla kiinnostuneet voivat tilata tuoreet uutiset ja pysyä ajan tasalla projektin tapahtumista vaivattomasti. Metropolian käyttämä Confluence-wikialusta mahdollistaa blogin yhdistämisen wikiin.

Työblogit. Jokainen projektiryhmän jäsen kirjoittaa henkilökohtaista tai työtehtäväkohtaista blogia, jossa hän kuvaa työn etenemistä, eteen tulevia haasteita ja muita työskentelyyn liittyviä ajatuksiaan. Tapa vahvistaa projektihenkilöiden välistä tiedonkulkua ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Blogjariston avulla voidaan myöhemmin palata eri työvaiheisiin ja

tilanteisiin, joita voisi olla pelkkien muistioiden avulla vaikea tavoittaa jälkikäteen.

Tähän kuitenkin tarvitaan allekirjoitus

– avoimen verkon ja EU-hankehallinnon yhteentörmäyksiä

PÄIVI KERÄNEN

VOIMAA-hankkeen alussa hankkeen yhdeksi tavoitteeksi asetettiin sosiaalisen median työkalujen käyttöönotto kaikessa toiminnassa, myös hankehallinnossa. Alku sujui hyvin. Minä ja hankkeen tiedottaja rakensimme projektille wiki-työtilaa ja loimme sinne arkistointitavan tarvittavine lomakkeineen ja ohjeineen. Oma aktiivisuutemme alussa saattoi kuitenkin aiheuttaa sen, että muu projektiryhmä koki VOIMAA-wikin enemmänkin hallinnon välineeksi – ei yhteistyön areenaksi.

Pian ilmeni myös, ettei wikin tai sosiaalisen median täysimittainen käyttöönotto hankehallinnossa ollut mahdollista.

Syitä tähän oli useita. Metropolian taloushallinnossa käytettiin omaa suljettua järjestelmää, jota meidänkin oli käytettävä. Wikin käyttö tässä yhteydessä olisi aiheuttanut vain sekaannusta ja ylimääräistä työtä. Lisäksi osa arkistoitavista asiakirjoista oli tietosuojan piirissä ja osa oli pakko tulostaa paperille, koska ESR-rahoittaja vaati useimmat seurantadokumentit allekirjoitettuihin. Myös verkon kautta tapahtuvan etäosallistumisen todentaminen rahoittajalle oli hankalaa. Ongelmia aiheutui myös Metropolian järjestelmien tiukasti rajatuista käyttöoikeuksista. Kaikkiin järjestelmiin ei laajempia käyttöoikeuksia voitu myöntää. Käyttöoikeudet ohjasivatkin ajoittain työtehtävien kannalta epäjohdonmukaiseen työnjakoon, mikä aiheutti myös lisätyötä.

Hankkeen hallinnon suurimmat haasteet aiheutuivat Metropolian ja rahoittajan järjestelmien ja toimintatapojen yhteensovittamisesta, ei sosiaalisen median käyttöönotosta. Kolmivuotisen hankkeen aikana rahoittajan asettamiin projektihallinnon raameihin ei käytännössä ehdi vaikuttaa. Löysimme kuitenkin useita tapoja hyödyntää sosiaalista mediaa nykyisten sääntöjen puitteissa. Esimerkiksi sanallisessa raportoinnissa, jossa keskeistä on koota yhteen eri hanketoimijoiden työn

tuloksia ja hahmottaa tästä muodostuvaa kokonaisuutta, wiki toimii jo nyt hienosti.

Hanketoiminnan tulevaisuuden haasteet ovat monella tasolla. On selvää, että erilaiset sosiaalisen median välineet yleistyvät myös hanketyössä. Tämä kuitenkin edellyttäisi joustavuutta niin rahoittajan, osallistuvien organisaatioiden, mutta myös osallistuvien yksilöiden toimintatavoissa. Jotta muutos käynnistyisi, erilaisten toimintamallien välinen yhteensovittamattomuus pitää tehdä näkyväksi. Tässä mielessä VOIMAA:n hallintokokeilu on ollut tärkeää työtä. Moni käytännön ongelma ja ristiriita on huomattu, kun niihin on törmätty käytännön toiminnassa. Tavat hyödyntää sosiaalista mediaa löytyvät vain kokeilemalla.

Tavoittamisen haasteet hankeviestinnässä

MILLA LAASONEN

VOIMAA-hankkeen sisäinen viestintä keskitettiin wikiin. Tiedotuksen työvälineiksi luotiin erilaisia tiedotustapoja: uutiset, viikkouutiset, kuukausikirjeet. Hankkeen ulkoinen viestintä toteutettiin wikiin ohjaavan nettisivun, sähköpostin ja sosiaalisen median avulla. Toimenkuvani hankkeessa oli tiedottaja ja tuottaja. Vuoden 2009 alusta kertyneellä hankeviestintäkokeimuksella nostan tässä mikroartikkelissa esiin muutaman havaitsemani ristiriidan, jotka koskevat viestintää ja eri ryhmien tavoittamista.

Onko hankkeelle asetetun virallisen tiedottajan rooli sosiaalisen median välineitä käytettäessä yhteisöllisen sisällön-

tuotannon esteenä? Ajatus virallisesta hanketiedottajasta hankkeeseen liittyvän viestinnän portinvartijana soti sosiaalisen median toimintaperiaatteita vastaan. Käytännössä tämä ilmenee esimerkiksi siten, että hanketoimijat saattavat ottaa tiedottajaan yhteyttä, koska eivät itse uskalla, tiedä tai osaa tuottaa sisältöjä sosiaaliseen mediaan, VOIMAA:n tapauksessa wikiin. Hanketoimijoilla saattaa olla erinomaiset viestinnälliset valmiudet ja kyky tuottaa hyvää tekstiä. Tiedottajaa saatetaan tarvita siihen, että teksti saadaan verkkoon. Tämä estää wikin kehittymisen aidosti monisuuntaiseksi hankeviestinnän välineeksi, ja tiedottajan olemassaolo ohjaa toimintaa kohti perinteistä mallia, jossa muut siirtävät vastuun wikisällöistä ”asiantuntijalle”. Avoimen ja yhteisöllisen viestinnän syntymistä ja yhteisöllisyyden rakentumista tulisi tukea aivan hankkeen alusta asti. Yksi merkittävä osatekijä on hankkeen kommunikaatiokulttuuri wikin ulkopuolella. Miten eri organisaatioista tulevien hanketoimijoiden yhteiset viestintätilanteet palvelevat yhteisen ymmärryksen ja tahtotilan syntymistä esimerkiksi kasvokkain tapahtuvissa viestintätilanteissa, joita ovat esimerkiksi hankkeen projektiryhmän kokoukset?

Ovatko viestinnälliset tilanteet miellyttäviä yhdessä tekemisen hetkiä vai projektihallinnollista, byrokraattista pakkopullaa?

Miksi hankkeen sisäisessä viestinnässä ilmenee kollektiivista vaikenemista? Miksi hankkeen asiantuntijatehtävissä toimivat eivät kerro avoimessa verkkoympäristössä oman työnsä etenemisestä? Avoimeen, verkkopohjaiseen viestintään mukaan lähteminen ei ole helppoa. Asiantuntija ei ehkä aiemmin ole törmännyt toimintatapaan, jossa ei haittaa, vaikka tuotettava sisältökokonaisuus ei ole koskaan valmis. Huoli verkkojalanjäljen vaikutuksesta ammatti-identiteettiin ja maineeseen ovat turhauttavia tunteita. Mikäli uusia välineitä ei uskalla kokeilla, ei niiden kanssa koskaan tule tutuksi. Hyvää pohdintaa sukupolvien välisistä eroista sosiaalisen median ympäristössä muun muassa viestinnällisten valmiuksien osalta antavat tämän kirjan artikkelit Riitta Metsäselältä ja Risto Sämtiltä.

Miten tavoittaa hankkeen kohderyhmä sosiaalisen median tai muiden verkkopohjaisten tiedotuskanavien kautta, jos hankkeessa työskentelevätkään eivät viesti näiden välineiden välityksellä? Viestin päätyminen oikealle vastaanottajalle sosiaalisen median välityksellä on osittain sattuman kauppaa.

Tärkeää olisi tunnistaa kohderyhmän käyttämät palvelut. Tiedottamisessa ennako-oletukset voivat osoittautua vääriksi. Kyse on kohtaamisesta oikeassa paikassa, oikealla kielellä ja asenteella. Perinteisen käyttäjäsegmentoinnin mahdollisuudet avoimessa ympäristössä ovat usein rajalliset. Se, kenelle viestit, ei välttämättä olekaan sama kuin kenelle luulet tai toivot viestiväsi. Ulkopuolelle viestiminen wikin välityksellä ei välttämättä toimi. Sain maahanmuuttajalta kipakan meilin otsikolla "VOIMAA – a communication problem?" Tässä henkilö tilitti tuntojaan, kuinka hän ei ollut pystynyt jättämään vastausta blogikirjoitukseeni. Tämä palautteenannon epäonnistuminen antoi hänelle tympeän kuvan kantasuomalaisten asenteesta maahanmuuttajia kohtaan. Tekniset asetukset wikissä ovat sellaiset, että kaikki voivat kommentoida. Ongelma onkin Metropolitanin wikin turhissa sertifiointivaihteluissa, jotka aiheuttavat hämmennystä tottumattomissa käyttäjissä. VOIMAAssa tavoitettavuuteen vaikutti myös se, että hankkeessa käytettiin pääsääntöisesti suomea. Tällaiset viestinnälliset haasteet tulisi huomioida jo suunnitteluvaiheessa.

Tärkein kysymys kuitenkin on, kuinka yhteisöllisyyttä syntyy verkossa, jos kaikki eivät osallistu. Osallistumishalukkuutta

vähentää ainakin se, jos hanketoimija kokee, että tämä hanke on vain yksi työtehtävä muiden joukossa. Lisäksi kohderyhmien osallistuminen voi olla vaikeaa ilman välineeseen perehdyttämistä ja neuvontaa. Omakohtaisten kokemuksien perusteella pohtisin sitäkin, miten tiedottajan valmius avoimeen viestintään vaikuttaa työssä onnistumiseen. Toimiiko tiedottaja aina kannustavasti, osaako hän ohjata wikin käytössä vasta-alkajia oikealla tavalla, ja miten hänet tavoittaa wikin ulkopuolella?

Uskoisin VOIMAA-hankkeesta kertyneiden kokemusten perusteella, että asiantuntijoiden rohkaisemiseksi tarvitaan sekä teknistä perehdytystä että keskustelua avoimuuden, läpinäkyvyyden ja viestinnän yhteydestä toisiinsa. Olisi hyvä, jos loputtomiin tuotoksiaan hiovat ja sosiaalisen median totaalkielikäyttäjät tekisivät yhteistyönä analyysia spontaanien ja yhtiöavointen sisällöntuottajien kanssa. Saataisiin ehkä alulle käyttäntöjä, jotka tukisivat erilaisia viestijöitä sosiaalisessa mediassa ja sen ulkopuolella. Kielikäyttäminen ja vaikeneminen ovat vahvoja vallankäytön tapoja. Kollektiivinen vaikeneminen wikissä voi viestiä joko teknisen osaamisen puutteesta tai siitä, että teknisen osaamattomuuden taakse on helppo

piilottaa muita kommunikaatioon liittyviä seikkoja. Esimerkiksi, asiantuntija voi lannistua wikiympäristössä saamastaan kritiikistä tai ei halua itse tuoda esiin kriittisiä ajatuksiaan avoimessa verkkoympäristössä. Tämä tukahduttaa keskustelun nopeasti ja wikistä tulee vain hallinnollis-tiedotuksellinen viestintäkanava, jota voidaan pitää runsaiden aineistojen lähteenä, muttei yhteisenä oleskelu- ja keskustelutilana.

Mikro vai makro?

– ajatuksia matkaraportoinnin mahdollisuuksista

PÄIVI KERÄNEN & MILLA LAASONEN

Matkoista on hankkeissa raportoitava. Ollessamme Lontoossa työmatkalla maaliskuussa 2010 saimme idean kokeilla *työmatkojen mikroraportointia*. Idean pohjana oli Adam Parkerin luoma konsepti sosiaalisen median lehdistötiedotteesta. Halusimme kertoa muille matkalla saamastamme uudesta tiedosta mahdollisimman nopeasti, siten että viestintä kiteytti matkojen annin lukijaystävällisesti. Mikroraportoinnilla pyrittiin tiivistämään keskeinen uusi sisältö, ja tämän takia visuaalisuus ja silmäiltävyys olivat toimintatavan keskeiset tavoitteet. Kokeilimme mikroraportointia VOIMAA-wikissä.

Innostuimme mikroraportoinnista ja kehittelimme sitä eteenpäin. Samaan aikaan toiset VOIMAA-työntekijät

päättivät kokeilla omaa raportointikonseptiaan ajantasaista matkaraportointia, joka pyrki tuottamaan kronologisen tarinan muodossa tapahtumavirtaa verkkoon reaaliaikaisesti. Verrattuna mikroraporttiin nämä raportit saattoivat paisua hyvin pitkiksi kertomuksiksi matkan tapahtumista ja tunnelmista.

Erilaisista muodoistaan riippumatta molempien raportointitapojen toimintatavoissa huomattiin samankaltaisia haasteita. Jatkuva suora raportointi tuntui raskaalta, ja laatu saattoi heittelehtiä huomattavasti. Vaikeiden asioiden kääntäminen lennossa englannista suomeksi oli haastavaa ja seminaarien esityksiä piti kyetä seuraamaan herkeämättä, jotta sisällöt kyettiin välittämään eteenpäin. Alkuperäinen idea siitä, että uudet raportointitavat antaisivat muille mahdollisuuden etäosallistua tapahtumiin, toteutui vain ajoittain. Erityisesti ajantasaisen matkaraportin seasta kiinnostavien ja tärkeiltä tuntuvien asioiden löytyminen saattoi olla haastavaa. Kumpikaan ei voitu myöskään käyttää sellaisenaan virallisena raporttina: ajantasaista matkaraporttia piti tiivistää rajusti ja mikroraportin ytimekästä sisältöä piti taas laventaa helpommin avautuvaan muotoon. Toisin sanoen molemmat tavat lisäsivät myös näin työmatkalaisten työmäärää.

Vielä näiden kokemusten valossa on vaikea sanoa, kumpi jos kumpikaan on erityisesti hankematkustamiseen sopeva uusi matkaraportoinnin muoto. Keskeinen kysymys on varmaankin se, kuinka paljon liveraporteista on iloa muille tai edes itse matkalaisille. Koska liveraportointi on kognitiivisesti kuluttavaa työtä, sillä pitäisi olla selvä hyöty, jotta matkalaiset motivoituisivat raportointia tekemään. Hyöty toki voi olla monenlainen: muut saavat tietoa etäosallistumisen kautta, oma tiedon omaksuminen parantuu hyvien muistiinpanojen takia tai virallisten raporttien tekeminen helpottuu. Voisihan matkaraportointia käyttää myös oman ammatillisen verkostoitumisen ja verkkoidentiteetin rakentamisen välineenä.

Ulos laatikosta

JUSSI LINKOLA

Organisaation näkökulmasta sosiaalisen median käyttö voi olla tai siitä voidaan tehdä mutkikasta. Missä menee raja, jonka jälkeen työnantajan tulee puuttua työntekijän toimintaan yhteisöllisessä verkossa? Saako työasioita käsitellä julkisissa palveluissa ollenkaan? Pitäisikö vähintään laatia ohjeet ja säädellä sitä, miten työntekijät verkossa esiintyvät? Entä voidaanko työntekijältä edellyttää osallistumista ja toimimista sosiaalisessa mediassa, jos tapa on hänelle vieras ja epämiellyttävä?

Sosiaalisen median hyödyntämistä voi tarkastella eri näkökulmista. Välineitä, työkaluja ja toimintamalleja voidaan ottaa käyttöön ilman verkkoyhteisöille avattavia osallistumismahdollisuuksia. Esimerkiksi VOIMAA-hankkeessa wiki voi tehostaa kahden työntekijän yhteistyötä, jos he keskittävät dokumenttinsa työtilaan. Jos dokumentit ovat julkisia, avautuu muillekin mahdollisuus seurata tai osallistua työhön.

VOIMAA-wikin tapauksessa organisaatiolähtöinen wikialusta kuitenkin rajoitti ulkopuolisen verkkoyhteisön osallistumista, koska dokumenttien muokkaaminen vaati Metropolian tietohallinnon myöntämän käyttöoikeuden wikijärjestelmään.

Sosiaalisen median verkostoista hyötyminen edellyttää toimimista siellä, missä muut toimijat ovat. Organisaation oma wikialusta on hyvä työväline, mutta ulkopuolisen verkkovoiman johtaminen omalle alustalle on hyvin vaikeaa. Siksi on välttämätöntä toimia myös organisaation omien alustojen ulkopuolella. Helposti toteutettava esimerkki ovat eri verkkopalveluihin hajautetut sisällöt. Jos projekti tuottaa esimerkiksi videomateriaalia, kannattaa se tallentaa johonkin ulkopuoliseen videopalveluun, joka mahdollistaa videon jakamisen muille verkkosivuille. YouTuben kautta julkaistu video saa heti enemmän potentiaalista yleisöä kuin omaan verkkopalveluun julkaistu video. Lisäksi YouTuben toiminnallisuudet mahdollistavat videon leviämisen suosittelujen ja helppojen jakamistoimintojen avulla. Samaa mallia kannattaa hyödyntää myös valokuvien ja äänitiedostojen kohdalla.

Sisältöjen hajauttamista vaikeampaa on jalkauttaa työntekijät eri verkkofoorumeille verkostoitumaan. Työhön tai

projektiin liittyvää keskustelua voi olla vaikea löytää, keskusteluvälineet voivat olla vaikeita omaksua ja konkreettisia tuloksia voi olla vaikea ennakoida. Ammatillista hyötyä tarjoavan verkoston ja välineistön rakentaminen vaatii pitkäjänteistä työtä, kokeiluja ja epäonnistumisia. Kriittisestä näkökulmasta tällainen toiminta voi vaikuttaa epämääräiseltä ja hyödyttömältä. Siihen käytetty panostus nähdään helposti turhana ajanhukana niin työnantajan kuin työntekijänkin näkökulmasta.

Työntekijä voi luoda sosiaalisen median avulla kontaktiverkoston, jonka kautta hän saa alan uutiset ja tietää tapahtumat ja jonka avulla hän voi rakentaa omaa ammatti-identiteettiään. Tämä on henkilökohtaista toimintaa, jossa yhteydet ovat enemmän henkilöiden kuin organisaatioiden välisiä. Verkosto on työntekijän oma työväline, jota ei voi siirtää organisaatiolle tai ulkoistaa toiselle työntekijälle. Se on modernia hillaista tietoa ja siksi välttämätön osa tietotyöläisen arkea.

Entäs sitten? Valmistautumista hankkeen päättymiseen

PÄIVI KERÄNEN

Toiminta avoimessa sosiaalisen median toimintaympäristössä tuo projektista näkyviin asioita, jotka perinteisemmällä menetelmällä jäisivät vain projektitoimijoiden tietoon. Sisältöä syntyy samalla helposti valtavasti. Projektin päättyessä on mietittävä uudelleen, mitä projektiaineistolle tehdään.

Rahoittajalla on omat vaatimuksensa projektin aineiston tallettamiseen. Keskeisimmät asiakirjat, kuten pöytäkirjat ja tilikirjat tositteineen, on säilytettävä arkistossa ja oltava tarkistettavissa 10 vuotta hankkeen päättymisestä paloturvallisessa

tilassa (VOIMAA:n tapauksessa vuoden 2020 loppuun saakka). Sähköinen arkistointi on mahdollista, kunhan järjestelmän toimivuus voidaan taata koko vaadittavan kauden ajan. Käytännössä asiakirjat tullaan VOIMAA-hankkeessa todennäköisesti kuitenkin tallettamaan printtiarkistona.

Hankkeen wikin säilyttämiseen projektin päätyttyä on myös muita syitä, eikä tulosten ja tehdyn työn levittäminen ole näistä vähäisin. Samalla wikin rakennetta on kuitenkin mietittävä uudella tavalla. Wiki on alkujaan suunniteltu eläväksi tilaksi, jonka sisältö ja rakenne kehittyvät tarpeen mukaan hankkeen edetessä. Etusivun täyttävät päivittyvät uutiset, linkit viikko- ja kuukausikirjeisiin sekä linkit eri tiimien ja projektin toimintakokonaisuuksien, työkorien, omiin osioihin. Kun uutta tietoa ja sisältöä ei enää tuoteta, wikiä on muokattava uuteen uskoon. Samalla painopiste wikin kohderyhmässä siirtyy projektitoimijoista ja -osanottajista hankkeen suureen yleisöön.

Valtavaa aineistoa onkin syytä järjestellä niin, että etusivulla näkyvät hankkeen sisällön kannalta keskeiset asiat. Etusivun sisältöä pitäisi karsia niin, että olennaisen hahmottaa yhdellä silmäyksellä ja informaation määrä tuntuu hallittavalta.

Toisaalta VOIMAA:n wikityöskentely saattaa itsessäänkin olla kiinnostava asia. Wikin karsinnan ja uudelleen järjestelyn sijaan toinen vaihtoehto on luoda hankkeen päätyttyä uusi wikin etusivu ja tehdä sieltä linkki projekti aikaiseen wikiin. Näin sivuille saapuva vierailija voi halutessaan tutustua myös tapaan, jolla informaatio jäsennettiin projektityöskentelyn aikana. Käytännössä valtaosa vierailijoista lienee kuitenkin kiinnostunut ainoastaan ytimekkääseen ja helposti löydettävään muotoon kirjatusta tuloksista.

Miksi wiki on niin vaikeaa?

RIITTA METSÄNEN

Ajan henki vaihtelee, jokaisella ajalla on oma henkensä. Tässä ajassa ollaan online, näkyvästi ja jopa läpinäkyvästi, keskeneräisinä, aitoina ja ainutlaatuisina. Minun aikani, minun ajan henkeni, mieleni maisemat, oppimisympäristöni ovat 50- ja 60-luvun Suomessa. Viisikymmentäluvusta on pitkä matka tähän aikaan, mutta kuten tiedämme, varhaiset kokemuksemme ovat meissä hyvin syvällä, ja ne vaikuttavat meihin jossain määrin koko elämämme ajan.

Koululaitos opetti, varsinkin työläisperheiden tyttäriä ja poikia alamaisuuteen, vaatimattomuuteen, kovaan työnteeseen ja herrojen pelkoon. Nämä nöyryyden ja nöyryytysten ahdistavat pilarit olen onnistunut jokseenkin kumoamaan vuosien varrella. Mieleni kuormat ovat keventyneet, mutta

yhtä kouluaikaista, päähäni iskostettua ajatusta tai kansanviisautta en ole pystynyt nujertamaan. Se kimmahuttaa kirkkaasti eteeni aina silloin tällöin. Tämä ajatus tai kansan toteamus on, ettei keskeneräisiä töitä saa näyttää herroille eikä hulluille. Keskeneräisyyden hyväksyminen minulle sitten onkin niin vaikeaa? Enkö salli itselleni ja muille keskeneräisyyttä, kun kuitenkin huomaan itse puhuvani opiskelijoille useasti, kuinka tärkeää on keskeneräisyyden hyväksyminen itsessä ja muissa.

Ei keskeneräisyyden hyväksyminen minua ahdistaa, eikä se ole minulle vaikeaa. Syy onkin kansanviisauden loppuosassa eli ”ei saa näyttää hulluille ja herroille”. Tätäkin asiaa pitää katsoa yksilöhistoriaani vasten. Kun olin kouluikäinen, suomalainen yhteiskunta oli aivan erilainen kuin nyt. Rinnakkaiskoulujärjestelmä jakoi ikäluokan jyrkästi (ja peruuttamattomasti) kahtia. Oppikouluun valikoitui ikäluokastani vain osa, muut jatkoivat kansa- ja kansalaiskoulun kautta työelämään tai ammattikouluun. Yleensä tämä jako tapahtui yhteiskuntaluokan ja perheiden taloudellisen tilanteen perusteella. Varakkaimpien ja koulutetumpien perheiden lapset menivät yleensä oppikouluun, kun taas työläis- ja pienviljelijäperheiden lapset jatkoivat kansakoulussa.

Oppikouluun meno ja siellä opiskelu oli suuri satsaus työläisperheessä. Koulun lukukausimaksut, kirjat sekä muut tarvikkeet piti perheen kustantaa. Muistan ikuisesti, kun minulle ostettiin pitkän suostuttelun jälkeen, käsityötunnille kallis kangas, josta piti tehdä hame. Epäonnistuin täysin hameen teossa enkä saanut sitä valmiiksi. Käsityöopettaja komensi minut luokan eteen moittien huonosta keskittymisestä ja olemattomista käsityötaidoista. Kun vein itku kurkussa kalliista kankaasta tehdyn puolivalmiin hametekeleen kotiin, niin karjalainen isoäitini lohdutti, ettei ”keskeneräisiä töitä voi näyttää herroille ja hulluille.” Isoäitini mielessä opettajat olivat herroja, jotka vaativat mahdottomia. Isoäitini korjasi ja viimeisteli hameen ja minä sain kauniista kangasta tehdyn ”puolihameen” päälleni. Tämä on jäänyt ikuisesti mieleeni, enkä hevin esittelen puolivalmiita töitäni ainakaan ”herroille ja hulluille”. Keitä nämä nyt sitten tässä ajassa ovatkaan?

Näin kaukaa henkilöhistoriastani peilaan syitä, miksi wikin käyttö on niin vaikeaa. Käyttäytymiseemme ja persoonamme vaikuttavat mennyt, nykyisyys ja tuleva. Tunnistan ja tiedostan, miksi koen wikin vaikeana, ehkä tätä kautta myös voin muuttaa käsitystäni wikin vaikeudesta. Kun oppiminen

määritellään muutokseksi, niin saattaa olla, että tässä elämäntilanteissa oppimisprosessissa minustakin vielä tulee iloinen wikinkäyttäjä, melkoinen wikittelijä.

Miten hypätä liikkuvaan junaan?

ANTTI PIHLAJANIEMI

Hyppäsin mukaan tähän VOIMAA-hankkeen junaan Fakiirimediaan työstämän työnantajaselvityksen assistentin tehtäviin. Tulisni siis työskentelemään paljon projektin verkossa toimivan wikin parissa, internetsivuston, jossa projektin jäsenet luovat sisällön. Matkaa oli taittunut jo tovin, joten informaatioryöppy oli aluksi häkellyttävä. Tuntui kuin ensimmäisen vaunun iloinen puheensorina olisi yhtäkkiä keskeytynyt avatessani oven, ja sillä hetkellä jokainen matkustaja olisi aloittanut puhumisen minulle yhtäaikaaisesti kuin olisivat olleet kopioita toisistaan. *Kaikki tuntevat jo toisensa. Mitä teen täällä? Mihin tämä juna on edes matkalla? Olenko oikeutettu olemaan täällä?*

Toisaalta wiki vaikutti todella kätevältä työkalulta kerätä kaikki projektin vaiheet ja tiedot yhteen paikkaan matkan

edistyessä. Hetken mietittyäni päätin hätäjarrun vetämisen sijaan ruveta tarkastelemaan tietoja projektista rauhallisemmin ja siirryin seuraavaan tyhjään vaunuun jättäen kylmästi kopiot puhumaan keskenään.

Tässä sähköistyvässä maailmassa internet ja sosiaalinen media ovat esillä koko ajan entistä enemmän. Kohta työtilat ammottavat tyhjyyttään ja kaikki tieto, palaverit, keskustelut ja työt tapahtuvat ykkösinä ja nollina silmiemme edessä näyttöpäätteellä. Kokous pidetään vaikka omalla kotisohvalla tietokoneen maalatessa valolla muut henkilöt ympäri maailmaa viereesi reaaliaikaisesti.

Kuva projektista alkoi hiljalleen selkeytyä. Päätin palata nyt rohkeampana ensimmäiseen vaunuun kohdatakseni puheliaat hahmot, mutta se olikin tyhjä. Kaikki siis ovat täällä, mutta eivät ole. Voin siis hetkessä ottaa yhteyttä keneen tahansa, antaa uusimman työni muille nähtäväksi ja kommentoitavaksi tai vain kuulla muiden mietteitä silmänräpäyksessä, vaikka he eivät olekaan paikalla. Varmasti monen mielestä tuossa ei ole mitään erikoista. Uusille sukupolville tilanne on täysin luonnollista, mutta vielä parikymmentä vuotta takaperin tämä olisi kuulostanut täysin absurdilta. Wiki on hyvä

esimerkki siitä, kuinka suunnittelua ja tiedon jakamista hankkeen yhteydessä voi hoitaa sähköisesti ja näin helpottaa ja säästää monissa asioissa. Mutta silti asia on vielä uusi ja vieras käsite monelle. Tuntuu kuin seuraava vaunu olisi ollut lomakkeiden, todisteiden ja muiden paperikasojen täyttämä, josta jouduin ponnistelemaan täydellä voimalla päästäkseni läpi. Onnekseni en joudu työskentelemään tässä vaunussa toisin kuin moni muu.

Oikeastaan tämä projekti rupesi konkretisoitumaan päässäni vasta, kun ensi kertaa kokouksessa kuuntelin tapaamieni projektiryhmän jäsenten keskustelua projektin toteutuksesta ja kulusta. Vaikka digitaaliminäni vaeltelu bittivirrassa onkin antoisaa, se ei kuitenkaan tule syrjäyttämään ihmisten kasvatusten tapaamista. Ensimmäisessä vaunussa tapaamieni tyhjien kopioiden sijaan henkilöillä oli nyt kasvot ja sielu. Aikaisemmin kertomani kyberpunkmainen tulevaisuuden kuva tuskin siis tulee toteutumaan ainakaan meidän elinaikanamme. Sähköistyminen on nimenomaan kätevä *lisätyökalu* isolla I-kirjaimella, varsinkin eri paikkakunnilla tai jopa eri maissa sijaitsevien tahojen yhteisprojekteissa, miksei myös yksittäisten yritysten tiedotuksessa ja arkistoinnissa.

Tämä kaikki tuo ulottuvillemme paljon uusia mahdollisuuksia samalla kun teknologia kehittyy huimaa vauhtia. Esimerkiksi termiä ”sosiaalinen media” ei ollut olemassa vielä pari vuotta takaperin ja nyt sitä kuulee joka puolella. Lapsuudessaani kaukaviestintään käytettiin vain lankapuhelinta ja paperikirjeitä. Maailmankaikkeuden aikajanalla mitattuna vain hetki sitten esi-isäni käyttivät kirjekyyhkyjä ja savumerkkejä. Metsän laitamilta tupruaa savua. *Huomenta. Taidanpa keittää aamukaffet.* Hetken päästä kaukana kukkulalla näkyy vastaus. *Tykkään tästä.* Alan harhailta sen verran, että ajatukseni taitaa tarvita ruokintaa. Päätän siirtyä hetkeksi ravintolavaunuun rentoutumaan muiden seuraan, määränpäähän on kuitenkin vielä matkaa.

Pakollinen avoimuus?

ELENA WERNICK

Aloitin työni VOIMAA-hankkeessa kulttuurialan AMK-opintoihin valmentavan, maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen opettajakoordinaattorina. Tutustuin hankkeessa käytävään Confluence-wikialustaan ja sain tehtäväkseni muun muassa kirjoittaa viikoittaista blogia, jossa kertoisin ”vapaa-muotoisesti kaikesta työhön liittyvästä tai mitä muuten tulee mieleen”. Ensimmäiset ajatukset wikin käytöstä olivatkin hie-man hämmentyneitä.

Voiko kuka tahansa olla minkä tahansa viestin tai ajatuksen vastaanottajana, vaikuttaa viestin sisältöön ja näkökulman muokkaamiseen? Kuinka avoin kaikille suunnattu viesti voi olla? Sensuroivatko kirjoittajat silloin ajatuksensa neutraaleiksi, vaarattomiksi ja korrekteiksi viesteiksi, joiden tarkoitus on antaa positiivinen vaikutelma?

Useimmiten tärkeitä ja avoimia keskusteluja käydään vain asianosaisten tai asiaan vihkiytyneiden välillä, mieluiten kasvokkain ja suljetuin ovin. Jos keskustelusta halutaan ehdottomasti kaikille avointa ja julkista, on kyseessä jo ihan eri keskustelu, jota käydään eri tasolla ja eri tavoitteilla. On todennäköistä, että keskustelu muuttuu luonteeltaan ”paneelikeskusteluksi”, jossa eri näkökulmista asiaa käsittelevien puheenvuorojen välillä ei löydy mitään punaista lankaa.

On luontevaa kommunikoida kollegojen kanssa sosiaalisen median avulla, jos ihmisten välillä on fyysistä välimatkaa. Jos ihmiset kuitenkin työskentelevät samassa rakennuksessa, voivat tavata toisiaan ja keskustella ”livenä” suullisesti, on kirjallinen viestiminen kaikille avoimessa ympäristössä hidasta, pinnallista ja vesitettyä keskustelun esittämistä. Wikiympäristössä on mahdollista käydä merkittävää työn kehittämiseen liittyvää keskustelua, mutta se edellyttää keskustelun osanottajien rajaamista käsiteltävän asian sensitiivisyyden ja työskentelyn turvallisuuden mukaan. Aito keskustelu on luovaa ja kaoottista, se vaatii aikaa ja läsnäoloa. Ihmiset inspiroituvat keskustelemalla keskenään. Kirjallinen viestiminen kaikille avoimessa ympäristössä ei korvaa sitä.

Mikä tahansa viesti on vain tulkinta todellisuudesta. Avoimuus, niin kuin totuuskin, on aina suhteellista ja käytännö- ja tilannesidonnaista. Jos todellisuudessa tapahtuvan toiminnan tuloksia arvioidaan suurelta osin vain kirjallisen tulkinnan tai raportoinnin kautta, se on pahimmillaan epäoikeudenmukaista, byrokraattista, kontrolloivaa ja saattaa jopa sisältää vallan väärinkäytön mahdollisuuksia. Reaalitodellisuudessa tapahtuvan toiminnan tuloksia tulisi arvioida reaali- ei virtuaalitodellisuudessa.

Minkä tahansa luovan toiminnan esteenä on aina ollut ja on edelleen valvonta, byrokratia ja luovaan prosessiin puuttuminen. Ulkoapäin annetut säännöt ja aikataulut eivät luovuutta edistä, ja näin myös pakollinen ”avoimuus” on epä-tarkoituksenmukaista ja absurdia. Luovaa työtä tekevän pitää voida vapaasti päättää milloin, miten ja kenelle hän työstään, ajatuksistaan ja tuloksistaan kertoo ja kuinka julkisesti, ”avoimesti” tai yksilöllisesti.

Viestintä wikissä on osa työyhteisön viestintää ja sen avoimuus riippuu siitä, kuinka turvalliseksi keskustelun osapuolet olonsa kokevat. Edellytykset avoimelle viestinnälle luodaan rakentamalla avoimeen keskusteluun kannustavaa työilmapiiriä.

Jaikusta parveen

JUHANA KOKKONEN

Kerron tässä mikroartikkelissa henkilökohtaisesta näkökulmastani tarinan uudenaikaisesta yhteistoiminnasta sosiaalisessa mediassa, mikä johti Tutkimusparveksi itseään kutsuvan ryhmän syntyyn.

Jaikun taika

Keväällä 2007 aloimme käyttää työkollegoitteni kanssa suomalaista Jaiku-palvelua (<http://jaiku.com>). Palvelua markkinoitiin mikroblogina ja välineenä, jolla ihmiset pystyivät viestimään läheisilleen omia arkipäiväisiä tekemisiään. Palvelusta löytyi myös muutamia muita ystäviä, ja käytimme palvelua suurin piirtein niin kuin sitä oli kehittäjien toimesta ilmeisesti ajateltukin: kerroimme lähtevämme syömään, kahville ja kotiin tai mitä milloinkin. Kesäloman jälkeen käsitin, että Jaikuun oli syntynyt uudenlainen pohjavire. Ihmiset olivat alkaneet

käyttää sitä keskustelualustana, omien pohdintojensa sosiaalisena rikastamisvälineenä ja erilaisten tapahtumien raportointivälineenä. Jaikusta löytyi suuri määrä sosiaalisesta mediasta kiinnostuneita ihmisiä.

Osallistuin aktiivisesti Jaikun innostaviin keskusteluihin. Avoin keskustelukulttuuri kukoisti; kuka tahansa omien kontaktieni kontakteista (tai oikeastaan kuka tahansa) saattoi osallistua aloittamaani keskusteluun. Näin oli helppo löytää uusia, kiinnostavia ihmisiä. Jaikun ehdoton vahvuus oli sinne muodostunut käyttökulttuuri: keskustelut olivat asiallisia mutta rentoja. Yksittäisen keskustelun sisällä tunnelma saattoi vaihdella tiukasta väittelystä humoristiseen kieliakrobatiaan.

Ihmiset myös kehittivät alati uusia tapoja käyttää Jaikua. Jotkut keksivät aloittaa ns. liverapoiulun yliopiston luennoilta ja erilaisista seminaareista. Jo maaliskuussa 2007 Jaikua kokeiltiin PikseliÄHKY-tapahtuman taustakanavana. PikseliÄHKYN kanava oli ilmeisesti ensimmäinen tai ainakin ensimmäisiä julkisia kanavia koko Jaiku-palvelussa. Käyttäjää oli tuolloin kuitenkin sen verran vähän tai tarkoitus sen verran vieras, että taustakanavan käyttö jäi marginaaliseksi. Myöhemmin keväällä Jaikussa tehtiin tietävästi ensimmäinen niin kutsuttu

”liverapo” Journalismin päiviltä. Tätä voidaan ajatella käännetekevänä tapahtumana Jaikun suomenkieliselle käyttäjäkunnalle, koska sen jälkeen reaali maailman ja Jaikun yhteen nivominen alkoi tuntua mahdolliselta ja jopa itsestään selvältä toimintamallilta.

Jaikussa etänä eri tapahtumia seuranneet kommentoivat ja tekivät tarkentavia kysymyksiä. Joissain tapahtumissa kokeiltiin myös Jaikun keskustelujen heijastamista takaisin seminaaritilaan, jolloin fyysisesti paikalla olevat näkivät, mitä netissä keskusteltiin. Jaikun käyttäjät pyysivät myös apua mitä erilaisimpiin itseään mietittyttäviin ongelmiin. Siellä saattetiinkin yhdessä pohtia niin teen hauduttamisen niksejä kuin tulevaisuuden demokratian painopistealueita. Jaikun kokeilunhaluista ja rentoa käyttökulttuuria kuvaava ilmiö oli se, että Jaikussa pidettiin Jaiku-pikkujoulut, joissa ihmiset kerääntyivät samalle Jaiku-kanavalle yhdeksi illaksi viettämään ”virtuaalipikkujouluja”.

Ensiaskel omaan työkäyttöön

Suunnittelin silloisessa Stadiassa (nyk. Metropolia) toimineen Sosiaalisen median kehittämisareenan avoimen

”ohjausryhmän” kokousta pidettäväksi Jaikussa. Sosiaalisen median kehittämisareenan tarkoituksena oli kehittää sosiaalisen median käyttöä, tutkimusta ja suunnitteluosaamista Stadiassa. Syksyn ajan hauduteltuani ajatusta järjestin Jaiku-kokouksen viikon mittaisena marraskuussa 2007. Keskeisenä ajatuksena oli löytää kehittämisareenalle toiminnan fokus ja erilaisia konkreettisia toimintaideoita.

Kokous oli itselleni tärkeä kokemus. Ensinnäkin huomasi, että kokouksen aloittaminen ja käynnistäminen jännitti minua kovasti. Tämä johtui toisaalta totaalista hypystä tuntemattomaan ja toisaalta siitä, että en voinut olla lainkaan varma, osallistuisiko kukaan keskusteluun. Koin myös kokouksen ajoituksen tärkeäksi, sillä Jaikussa oli syksyllä 2007 hyvin aktiivinen kausi ja pelkäsin, että liiallinen muu toiminta voisi vähentää dramaattisesti osallistumista ohjausryhmään. Tämän takia itse asiassa siirsin aloitusaikaa viikolla, koska muuten kokous olisi mahdollisesti peittynyt muuhun Jaiku-toimintaan. Varmistaakseni jonkinlaisen aktiivisuuden lähetin vielä muutamille tärkeäksi katsomilleni Jaikun käyttäjille henkilökohtaisen kutsun sähköpostilla. Tämä tuottikin tulosta ja kokous oli loppujen lopuksi hyvinkin keskusteleva ja se auttoi itseäni

fokusoimaan kehittämisareenan toimintaa itseäni ja ohjausryhmäparvea kiinnostavaan suuntaan eli kokouksen aikana syntyi jaettu näkemys siitä, mitä Sosiaalisen median kehittämisareenan tulisi tehdä. Harmillisesti hyvin alkanut kehittämisareenatoiminta lakkautettiin Metropolian yhdistymisprosessin yhteydessä.

Tutkimusparven synty

Sosiaalisen median kehittämisareenan Jaiku-kokouksen jälkimainingeissa pohdimme Taideteollisen korkeakoulun tutkijan Petri Kolan kanssa yhteisellä lounaalla, voisiko kehittämisareenan aihealueella toimia jonkinlainen tutkimusryhmä, joka ei olisi riippuvainen mistään organisaatiosta. Kola aloitti Jaikussa keskustelun tästä aiheesta ja ryhmä ”avoimen tieteen” tekemisestä kiinnostuneita ihmisiä osallistui ideointiin. Kola lähetti myös sähköpostia pienemmälle ryhmälle ihmisiä, joiden hän ajatteli olevan kiinnostuneita avoimesta toiminnasta, ja yhteistä tapaamista näiden kanssa alettiin järjestää.

Samaan aikaan toisaalla Jaikussa VTT:n tutkija Pirjo Näkki kyseli, löytyisikö kiinnostuneita yhteisen sosiaaliseen mediaan liittyvän rahoitushakemuksen tekemiseen. Tutkija

Kari A. Hintikka Jyväskylän yliopistosta yhdisti nämä kaksi keskusteluryhmää nopeasti toisiinsa ja syntyi idea Tutkimusparven (<http://tutkimus.parvi.fi>) perustamisesta. Tutkimusparvelle luotiin oma kanava Jaikuun ja hakemuksen ja koko parven toiminnan suunnittelu lähti käyntiin innostuneesti. Pian huomattiin myös tarve asioiden yhteiskirjoittamiseen ja dokumentointiin, joten käyttöön otettiin wiki. Joulukuussa 2007 Tutkimusparvesta kiinnostuneet ihmiset tapasivat ensimmäisen kerran. Tässä vaiheessa kehittämisareenan, VTT:n rahoitushakemuksen ja Kolan lähettämän sähköpostin ”parvet” olivat hahmottuneet yhdeksi joskin sekalaiseksi ryhmäksi. Tutkimusparvi lähti kehittymään samanaikaisesti moneen suuntaan. Keskeisenä oli kuitenkin rahoitushakemus, joka kirjoitettiin Tutkimusparven avoimessa wikissä, ja myöhemmin sille myönnettiin rahoitus. Tämä Somus-hanke käynnistyi vuoden 2009 alussa.

Myös muita avoimeen tutkimustoimintaan liittyviä kokeiluja tehtiin. Esimerkiksi vuoden 2008 Mindtrek-tapahutumaan ryhmä tutkimusparvilaisia kirjoitti yhdessä artikkelin parvimaisesta toiminnasta. Tämä kokeilu, jossa olin itse jonkin verran mukana, antoi ymmärrystä siitä, että kun toiminnan

tavoitteena on jokin konkreettinen asia (tässä tapauksessa siis tieteellinen julkaisu), vastuuta täytyy jakaa kohdennetusti ja tarkasti. Parvimaisessa työskentelyssä ihmiset ovat mielellään aluksi mukana ideoinnissa ja kommentoinnissa, mutta tavoitteellisen toiminnan loppuun saattaminen vaatii vastuunkantajan tai -kantajia. Artikkelin kirjoittamisessa käytettiin sekä wikiä että Jaikua, koska käytännön kautta oltiin huomattu, että keskustelu wikissä oli hankalaa. Osa ihmisistä osallistui Tutkimusparven kommentointiin ainoastaan Jaikon kautta, joten oli järkevää pitää kaikki ajan tasalla ja keskusteluyhteydessä. Artikkelit saatiin valmiiksi ja muun muassa sen englannin kielen tarkistus tehtiin Jaikua hyväksi käyttäen

Tutkimusparvi on elänyt kiihkeitä yhteistoiminnan ja hiljaisempia odottelun hetkiä. Tällainen vuorottelu ja aktiivisen toiminnan ennustamattomuus voivatkin olla vapaaehtoisuuteen perustuvien yhteistoimintaparvien ominaisuus (ks. Kokkonen 2011). Koska ei ole olemassa hierarkiaa tai työnjakoa, ihmiset voivat tulla ja mennä halunsa mukaan. Tämä luonnollisesti vaikeuttaa päämäärätietoista etenemistä, mutta voiko vapaaehtoinen parvi edes toimia päämäärätietoisesti? Tähän haasteeseen liittyy parven osallistujien jakama ideologia.

Brafmanin ja Beckstromin (2006, 94–96) mukaan jaetun ideologian vahvuus vaikuttaa suoraan hajautetun organisaation toimintaedellytyksiin ja vahvuuteen. Voikin olla, että Tutkimusparvella ei ole tarkkaa ideologiaa, joka olisi koko parven yhteisesti jakama. Monilla on erilaisia ajatuksia avoimesta toiminnasta, mutta ajattelevatko kaikki toimijat avoimuudesta samalla tavalla, ei ole aivan itsestään selvää. Tämä voikin olla yksi syy sille, että alkuinnostuksen laannuttua Tutkimusparvi jää nyt ajalehtivaan, ehkä uutta innostusta tai suuntaa odottavaan tilaan.

Lähteet

Brafman, O., & Beckstrom, R. (2006): *The Starfish and the Spider*.

New York: Portfolio.

Kokkonen, Juhana (2011): *Tempo vaihtuu, suunnittelu pysyy*.

Teoksessa Kokkonen & Linkola (toim.): *Opetuksen avoin suunnittelu*.

Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu – Kulttuuri ja luova ala.

Hanke ja itseorganisoituva verkosto

– Somus ja Tutkimusparvi

KARI A. HINTIKKA

Mikroartikkeli tarkastelee Tutkimusparven ja Somus-hankkeen suhdetta hanketyön ja ei-formaalien verkoston kannalta sekä esittelee eri tapoja itseorganisoitumiseen. Tutkimusparvi piti itseään uudenaikaisena, huomattavasti aiempia toimintamalleja avoimempaa tapana tehdä tutkimusta (ks. Tutkimusparvi 2008). Sen pääpaikka oli internetissä ja sosiaalisen median palveluissa. Parvi halusi nähdä itsensä itseorganisoituvana tutkijajoukkona, joka voisi muodostaa avoimia ja muuttuvia

tutkimusryhmiä ja edistää muutenkin kollektiivista ongelmaratkaisua. Itsorganisoidumisen voi ajatella olevan vastakohta määritelmälle organisaatiosta: "Organization' (*Betrieb*) is a system of continuous purposive activity of a specified kind. A 'corporate organization' (*Betriebsverband*) is an associative social relationship characterized by an administrative staff devoted to such continuous purposive activity." (Weber 1947, 51.)

Tutkimusparven syntyyn kytkeytyy kiinteästi Somus-hanke, jonka rahoitushakemuksesta oikeastaan koko parven synty sai kipinänsä. Somus oli kaksivuotinen Suomen Akatemian rahoittama hanke, jonka tavoitteena oli tutkia, kuinka sosiaalinen media muuttaa kansalaisuutta, julkisuutta ja osallistumista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon arjessa (Somus 2009). Tutkimusparvi valmisteli Somus-rahoitushakemusta avoimesti netissä siten, että se oli kenen tahansa muokattavissa. Samalla hakkeeseen etsittiin halukkaita tahoja ilman ennakkosuunnittelua. Hankkeeseen sitoutui lopulta neljä tutkimuslaitosta professoreineen, ja parvitoimintaan budjetoitiin erillinen määräraha parven edustajille (ks. Näkki et al. 2010). Prosessissa siis ei-formaali parvi synnytti laajan ja konkreettisen hankkeen rahoituksineen sekä juridisine vastuineen ja pelisääntöineen.

Tutkimusparven sporadiset ja pyrähtelevät aktiviteetit vähenivät Somuksen myötä varmaankin monista syistä. Jotkut aktiviteetit alkoivat kanavoitua parven sijaan Somuksen kautta. Jotkut konseptit irtaantuivat formaaleiksi erillishankkeiksi tuloksinaan muun muassa Microjournal.org, Julkinendata.fi ja Apps4Dem-kilpailu. Tutkimusparven ja Somuksen suhteesta lienee lopulta vähintään yhtä monta käsitystä kuin parvilaisiakin on, kuten (1) Somus on parven formaali ilmentymä, (2) parvi muotoutui Somukseksi, (3) Somus on parvi, (4) parvi katosi Somuksen myötä, (5) Somus käenpoikana 'hotkaisi' parven tai (6) Somus avoimuuspyrkimyksissään oli avointa parvimaista toimintaa tutkimusmaailman hanketyön puitteissa.

Tutkimusparvessa pohdittiin avoimesti formaalia organisoidumista esimerkiksi yhdistykseksi tai osuuskunnaksi. Puolesta olivat muun muassa rahaliikenteen järjestäminen, kuten hankehakemukset, ja legalisoitu asiantuntijuus yhteiskunnassa. Vastaan olivat näkemykset muun muassa 'parvimaisuuden' tai avoimuuden mahdollinen katoaminen tai 'jäähäntäminen' edustajuus- ja hierarkiakyksymyksineen kohti vääjäämättömyyttä institutionalisoidumista ja 'oligarkian rautaista lakia' (vrt. Michels 1915).

Internet itsessään tarjoaa kansalaisliikkeille merkittäviä (itse)organisointi- ja mobilisointityökaluja (esim. Garrett 2006). Massojen itseorganisointi toimii parhaiten lyhyissä projekteissa. Somuksessa havaitsimme, että pienellä ammattilaisryhmälläkin on haasteita itseorganisointia *pitkäkestoisesti*. Toisaalta parvmainen pyrähtelevä aktiivisuus on myös mahdollista, mutta edellämainittujen yhdistelmä kohtaa merkittäviä haasteita (Hintikka 2009). Porkkanamafian tapainen laaja ja pysyvä itseorganisointi tarvitsee jonkinlaisen ankkuroivan elementin, kuten (a) säännöt ja periaatteet sisältävän ankkuriobjektin, (b) tehokkaan taustakanavan tai paradoksaalisesti (c) itseorganisointin koordinaattorin (Näkki et al. 2010). Esimerkiksi Porkkanamafia kiteytyi perustamisvideonsa tai kirkosta eroaminen 2010 Ylen Homoiltaan. Tutkimusparvea ei sellaisenaan ole haudattu ja toiminta voi aktivoitua uudelleen Somuksen päätyttyä.

Ei-formaaleista verkostoista kumpuaa ideoita hankkeiksi, mutta jo hakemusvaiheessa on huomioitava hanketyön vaikutukset itse verkostoon. Laajasta verkostosta, kuten e-oppimisen Sometusta, hankeaihoita irtautuu jatkuvasti, mutta

pieneen tai aloittelevaan verkostoon yksittäinenkin formaali hanketyö voi vaikuttaa keskeisesti.

Lähteet

- Garrett, Kelly (2006): *Protest in an Information Society*
– A review of literature on social movements and new ICTs.
Information, Communication & Society 9(2):202–224.
- Hintikka, Kari A. (2009): *Itseorganisointimisen ideaali ja käytännön työläisyys*.
Esitys Sosiologipäivillä 20. 3. 2009. <http://verkkovoimaa.wordpress.com/>.
Luettu 9. 8. 2009.
- Somus (2009): *Somus-hankkeen esittely*. <http://owela.vtt.fi/>. Viitattu 22. 11. 2010.
- Michels, Robert (1915): *Political Parties – A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. New York: The Free Press.
- Näkki, Pirjo, Asta Bäck, Teemu Ropponen, Juha Kronqvist, Kari A. Hintikka, Auli Harju, Reeta Pöyhtäri & Petri Kola (2010): *Social media for citizen participation – Report on the Somus project*. VTT Publications 755. Espoo: VTT.
- Tutkimusparvi (2008): *Tutkimusparven wikiesittely*. <http://tutkimus.parvi.fi/>.
Luettu 22. 11. 2010.
- Weber, Max (1947): *The Theory of Social and Economic Organization*.
Lontoo: Collier Macmillan Publishers.

Signaaliwikistä

KATRI HALONEN

”Opera by you – Yhteisöllistä oopperaa Savonlinnan lavalle”, ”mies vei anime-hahmon vihille”, ”Pariisin öisillä kaduilla golfataan”. Nämä on poimintoja Tuottaja 2020 -hankkeen signaali-alustalta, jonne voi avoimesti kirjata huomioitaan ympäröivästä maailmastamme (ks. <http://tuottaja2020.metropolia.fi/signaalit/>).

Medioita lukiessa, maailmalla kulkiessa ja ihmisten kanssa keskustellessa tuntuu törmäävän jatkuvasti kiinnostaviin asioihin, jotka saattavat kertoa myös jotain tulevaisuuden suunnista. Nyt vielä marginaalisena näyttäytyvät tapahtumat voivat olla huomisen yleisiä käytäntöjä. Signaalien jäljille on helppo päästä: jokaisen kulttuurialalla toimivan, silmänsä auki pitävän elämänsäpiiri on täynnä kiinnostavia signaaleja, jotka toimivat merkkeinä tulevaisuudesta.

Metropolian Tuottaja 2020 -hankkeessa signaalit valjastettiin osaksi tutkimusprosessia. Kulttuurituotannon alan opettajia ja opiskelijoita on haastettu seuraamaan signaaleja ja raportoimaan niitä yhteiselle alustalle. Prosessin tuotoksena syntyi sekalainen seurakunta erilaisia signaaleja. Lähtökohtana oli se, että signaalit innostaisivat ajattelemaan ja näkemään maailmaa muiden silmin. Itselle päivän selvä asia voi olla toiselle uutukainen signaali. Istuessani viime viikolla Markkinointiviestinnän viikon tulevaisuusseminaareissa useat luennoitsijat luettelivat suuren määrän signaaleja. Monesti huomiot olivat olleet ”hiljaisesti” näkyvissä jo useita vuosia sitten - joskin silloin niitä tuskin vielä noteerattiin edes tulevaisuudentutkijoiden toimesta. Puheenvuoroja kuunnellessa ja kollegoiden kanssa supatellessa tuntui vallitsevan konsensus siitä, että tulevaisuudentutkijat ovat varsin pitkälle megatrendien jalkautumisen paikallistajia. Monet tutkijakunnalle ”uudet” ja ”ihmeelliset” asiat saattavat olla toisille jo menneen talven tai pahimmillaan useammankin vuoden vanhoja signaaleja. Omien huomioiden jakaminen muiden kanssa sisältää siis melkoisen riskin: paljastamalla sen, mitä pidät itsellesi uutena signaalina saattaa kertoa muille, että olet auttamattomasti jäänyt kehityksestä jälkeen.

Signaalien nuuskinta tuntuu jäävän monen kulttuuri- tuottajan arjessa perusrutiinien ja -toiminnan jalkoihin. Hankkeessa haaveilimme, että signaaleja tippuisi päivittäin yhteiselle alustallemme. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut. Ratkaisuksi muutimme ensin signaalikeruun wikialustalta helppokäyttöisemmäksi lomakkeeksi. Tämä tekninen helpotus ei ole kuitenkaan juurikaan lisännyt signaalien syöttämistähtia. Motivointiin oli siis löydettävä lisäreseptejä. Kokemuksen perusteella signaalien nuuskinnan perusongelmaksi näyttäisikin tiivistyvän se, että kun toimijoilla menee hyvin, ei tunnu löytyvän aikaa ja riittävää motivaatiota signaalien nuuskintaan. Ja sitten kun olisi tarve tehdä uusia linjauksia ja pohtia kriittisemmin tulevaisuuden suuntia, on usein jo liian myöhäistä. Teknisen nuuskinnan sijasta kyse on siis laajemmasta proaktiivisen ajattelumaailman ottamisesta osaksi ammatillista toimijuutta.

Mitä näillä signaaleilla sitten tehdään? Itselleni ne toimivat ajattelun kiihdyttäjinä. Signaalit kutsuvat pohtimaan tulevaisuutta ja trendejä. Ne innostavat parhaillaan tutkailemaan uusia mahdollisuuksia ja luomaan skenaarioita mahdollisista tulevaisuuksista.

Signaalit voivat olla myös oivaa tutkimusmateriaalia. Tästä esimerkki on Elina Hiltusen väitöskirja *Weak Signals in Organizational Futures Learning*. Tuottaja 2020 -hankkeen tiimoilta mielessä häilyy koko joukko haasteita. Miten luokitella sattumanvaraiset signaalit? Millaista niiden kautta tuotettava tieto on? Onko tieto yhtä sattumanvaraista kuin signaalitkin? Miten erotella merkittävät ja vähemmän merkittävät signaalit toisistaan? Tulevaisuuden tutkimus tuo ihmisten mieliin kristallipalloon tuijottelevat Nostradamuksen aatteelliset jälkeläiset ja ennustajaeukot. Tulevaisuuden tutkimuksen perusfilosofia on kuitenkin toisenlainen: tulevaisuus rakennetaan pieninä valintoina koko ajan tässä ja nyt. Tämän rakennusprossin kannalta on tärkeää tunnistaa ne suunnat, joihin haluamme tulevaisuutta viettävän. Tunnistaminen johtaa usein aktiiviseen toimintaan haluttujen kehityssuuntien vahvistamiseksi ja epätoivottavien suuntien torjumiseksi. Huominen rakentuu tämän päivän valintojen seurauksena.

Lähteet

Hiltunen, Elina (2010): *Weak Signals in Organizational Futures Learning*.
Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Kuinka avoimuus vaikuttaa käytökseemme?

JUHANA KOKKONEN

60-luvulla kokeellinen sosiologi Robert Zajonc (2003) teki torakkatutkimuksen, jossa hän testasi torakoiden sosiaalista käyttäytymistä. Hän teetti torakoilla erilaisia juoksutehtäviä ja mittasi torakoiden niihin käyttämää aikaa ensin yksin ja sitten muista torakoista koostuvan yleisön ”kannustaessa”. Keskeinen tulos oli se, että pelkkää suorasukaista juoksua vaatinut tehtävä onnistui nopeammin yleisön edessä, kun taas oppimista ja päättelyä vaatinut tehtävä, jossa torakan tuli ymmärtää kääntyä kulman taakse, suoritettiin hitaammin muiden läsnä ollessa. Samat mekanismit on myöhemmin todistettu muilla eläimillä, myös ihmisillä. Muiden läsnäolo auttaa meitä

parantamaan suoritustamme jo omaksutuissa rutiineissa, mutta häiritsee oppimista ja kokeilua vaativissa tehtävissä.

Michel Foucaultin (2000) esimerkki Panopticon-vankilasta tarkastelee samaa tematiikkaa vallan näkökulmasta. Panopticon on pyöreä vankilarakennus, jossa kaikkiin vankiselleihin oli suora näköyhteys keskellä olevasta vartiotorinista. Selleistä ei ole lainkaan näköyhteyttä torniin, joten vangit eivät voi koskaan tietää, ovatko he tarkkailun alla. Rakennuksen arkkitehtuuri pakottaa vangit käyttäytymään ”oikein”.

Avointen toimintamallien avoimuus?

Kokemukset avointen toimintamallien käytöstä tutkimus- ja kehitystoiminnassa ovat herättäneet minussa kysymyksen, kuinka paljon tieto hankkeen yhteistyöalustojen avoimuudesta vaikuttaa kommunikaation sisältöön. Tutkimus- ja kehitystoiminta on aina tekemisissä uuden tiedon, oppimisen ja muutoksen kanssa. Työtä ei siis tehdä rutinoitusti. Lisäksi hankkeiden projektiryhmät syntyvät usein eri yksiköiden tai organisaatioiden ihmisistä, joten erityisesti hankkeen alkuvaiheissa tapahtuu projektiryhmän sisäistä tutustumista, omien paikkojen hakemista ja tietojen ja taitojen vaihtoa.

Vaikka kehitystoiminta etenee kokeilujen, epäonnistumisten, toiminnan analysoinnin ja parannusten sykleissä, hankeviestintä keskittyy etupäässä onnistumisten ja hankeryhmän osaamisen painottamiseen. Tämä ristiriita todellisuuden ja siitä puhumisen välillä on olemassa niissä avoimuutta kokeilevissa hankkeissa, joita olen avustanut ja seurannut Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Oman epävarmuuden, taidottomuuden, ristiriitojen tai epäonnistumisten julkaiseminen vaatii koko projektiryhmältä hyvää itsetuntoa ja yhteen hitsautumista. Vaikka tällainen rehellinen, kokonaisvaltainen toiminnan jakaminen olisi äärimmäisen arvokasta kaikille hankkeen tematiikasta kiinnostuneille, se on kokemukseni mukaan erittäin harvinaista. Esimerkiksi suuri riita projektikokouksessa saatetaan kuitata ”antoisana ja monipuolisena keskusteluna” tai epäonnistuminen hankkeen kohderyhmän tavoittamisessa jätetään kokonaan paljastamatta. Mitä siis on avoimuus? Miten paljon avoimuutta tarvitaan? Mikä olisi kokonaisuuden kannalta (siis meidän kaikkien) optimaalisin toimintatapa?

Torakat wikissä, panopticon viestinnässä

Tutkimus- ja kehityshankkeiden tulisi olla avoimuudessaan ongelma- ja ristiriitapainotteisia. Tällöin toiminnan ympäris-

tössään aiheuttama turbulenssi tulisi näkyväksi ja siten yleisesti hyödynnettäväksi. Hanketoiminnan perimmäinen päämäärä on – tai ainakin tulisi olla – yhteiskunnan kehittäminen paremmaksi paikaksi meille kaikille.

Virheistä on helppo oppia, onnistumisista ei. Oman keskeneräisyyden, tietämättömyyden ja inhimillisyyden näyttäminen muille vaatii suorasekäisyyttä, rehellisyyttä ja rohkeutta. Avoimet toimintamallit vaativat aktiivista sisäisen torakamielen vastustamista. Yksilöiden on nähtävä kokonaishyöty, joka omien virheiden näyttämisestä syntyy. Avoimissa toimintamalleissa yksilön on kyettävä näkemään yhteisen hyödyn tavoittelu parhaana tapana omankin edun tavoittelulle. Kuitenkin jos projektiryhmä kokee elävänsä Panoptikonissa, avoimuudesta rakentuu näennäisen avoimuuden suojaukuori. Avoimuudesta tulee piiloutumisen keino, teeskentelyä.

Lähteet

Focault, Michel (2000): *Tarkkailla ja rangaista*. Helsinki: Otava.

Zajonc, Robert (2003): *The Selected Works of R.B. Zajonc*.

Kustannuspaikka: Wiley.

Onko toiminnallasi kohde?

JUHANA KOKKONEN

Ulkopuolisten saaminen osallistumaan hanke- ja projekti-toimintaan on vaikeaa. Hankkeiden ideointi- ja suunnittelu-vaiheessa saatetaan unelmoida valtavista aktiivosallistujien määristä. Haaveissa ulkopuoliset rynnivät empimättä toteutamaan hankkeen missiota. Todellisuudessa vapaaehtoistoimintaa ei ole tai vähäinenskin sellainen vaatii valtavaa viestintä-, motivointi- ja koulutuspanostusta hankkeen toimijoilta.

Nähdäkseni yksi tärkeimmistä syistä epäaktiivisuuteen on puuttuva tai epäselvä toiminnan kohde. Miksi ulkopuolisia kiinnostaisi kommentoida hankkeen kokousmuistioita, kerätä tarpeellisia linkkejä hankkeen sivuille tai pohtia hankkeen strategisia linjauksia? Useimmilla ei ole aikaa tai halua perehtyä

edes hankkeen toimitettuun tiedotusmateriaaliin, joten sitoutuneempi osallistuminen on utopiaa. Onnistunut ”laajennettu yhteistyö”, jossa on mukana hankkeen ulkopuolisia toimijoita, edellyttää heidän omista lähtökohdistaan nousevaa halua osallistua.

Laajennettua osallistumista tavoittelevien hanketoimijoiden pitää suunnitella toiminnan kohde tavoiteltavien osallistujien näkökulmista. Mitä sisäisiä tavoitteita potentiaalisella osallistujalla voi olla? Miksi hän motivoituisi käyttämään omaa aikaansa yhteiskehittelyyn? Mitä osallistujalle jää käteen kaiken jälkeen? Laajennettua osallistumista vaativat projektiosat pitää muotoilla tavoitekohderyhmän näkökulmasta ymmärrettäväksi ja houkuttelevaksi paketiksi. Tämä vaatii suunnitteluvaiheessa konseptointi- ja markkinointitaitoja, mutta erityisesti herkkyyttä tunnistaa kohderyhmää kiinnostavat asiat. Yksilön täytyy ymmärtää, miksi hänen panoksensa olisi merkittävä ja hänen täytyy olla jo lähtökohtaisesti kiinnostunut edistämään toiminnalle asetettuja päämääriä.

Yhteistoiminnan suunnittelun lähtökohtana voisi toimia Joshua Porterin (2008) sosiaalisen median suunnitteluun kehittämä AOF-malli. Porterin mallissa koko suunnittelun

lähtökohtana on toiminnan tunnistaminen (*activity*). Kun toiminta (ja sen kohde) on tunnistettu, ryhdytään suunnittelemaan toiminnalle ominaisia objekteja (*objects*). Objektit tässä yhteydessä tarkoittavat niitä asioita, joita tuotetaan yhteistoiminnan edetessä (esim. haastatteluvideoita, kehitysideoita, kannanottoja, valokuvia, uutisia, linkkejä hankkeen kannalta tärkeisiin uutisiin). Yhteistoiminnan suunnittelun yhteydessä tarpeellisia objekteja on kahdenlaisia: (1) toiminnan ohjaamiseen ja aktivoimiseen liittyvät objektit ja (2) itse yhteistoimintaan liittyvät objektit.

Ohjaamiseen ja aktivoimiseen liittyvät objektit tekevät osallistumisen ymmärrettäväksi ja motivoivaksi. Yhteistoiminnan objektit rajaavat osallistumisen tavat nopeasti hahmotettavaksi kokonaisuudeksi. Objektimäärittelyn ansiosta osallistujat voivat arvioida esimerkiksi yhteistyöhön vaadittavaa aikaa ja yhteistyön lopputulosten hyödynnettävyyttä muissa yhteyksissä. Kun toiminta ja objektit on määritetty, suunnitellaan vasta yhteistoiminnan kannalta tarvittavat ominaisuudet (*features*). Tämä tarkoittaa esimerkiksi teknisen alustan valintaa, tapaamisten ja yhteydenottojen suunnittelua. Kaikki

ominaisuusvalinnat tulisi johtaa toiminnan kohteesta ja sen saavuttamiseen valituista objekteista.

Toiminnalla pitää olla ymmärrettävä päämäärä ja ilma-
piirin tulee auttaa osallistujia sitoutumaan yhteiseen toimintaan. Päämäärä ja sitoutuminen nivoutuvat eräänlaiseksi vastapariksi, jossa ymmärrettäväksi paketoitu päämäärä yhdistyy osallistujien mahdollisuuteen vaikuttaa toimintatapoihin, aihealueen käsittelytapaan ja mahdollisesti jopa itse toiminnan kohteeseen. Ymmärrettävästi kerrottu toiminnan kohde on kaiken toiminnan käynnistymisen edellytys, ja omien vaikutusmahdollisuuksien hahmottaminen ja näkeminen käytännössä sitoo yksilöt yhteisiin tavoitteisiin.

Lähteet

Porter, Joshua (2008): *Designing for the Social Web*. Berkeley: New Riders.

Eri ryhmien motiivit hanketoiminnassa

JUHANA KOKKONEN

Kun hanketoiminnassa otetaan käyttöön sosiaalisen median palveluja, osallistuvien ryhmien ja yksilöiden motivaatioiden monenkirjaisuus usein unohtetaan ja ”laajennettu” hanke-ryhmä hahmotetaan yksinkertaistetusti yhdeksi yhteen suuntaan pyrkiväksi kokonaisuudeksi. Sosiaalinen media nähdään helposti epämääräisenä, mutta kaiken itsessään ratkaisevana, joukkoälyn Eldoradona, jossa pyyteettömät massat (tai kiltit työkollegat) pohtivat intohimoisesti mitä tahansa kehittämis-haastetta, jonka joku sattuu esittämään julkisesti. Tämä ajattelu näkyy esimerkiksi erilaisten ideointi- ja innovaatioalustojen kirjona ja kiireellisten hoidettavien asioiden sivuuttamisena siten, että päätetään ”laittaa homma wikiin”, jossa ”kaikki voivat käydä omalla ajallaan viemässä juttua eteenpäin”. Miksi siis

ideointialustat kaikuvat tyhjyyttään ja moni tärkeäksi tunnistettu kehittäjäidea vaipuu unohtetuksi wikisivun raakileeksi, jossa otsikko on väärin kirjoitettu ja sisältönä on muutama kryptinen ranskalainen viiva?

Käyttöliittymäsuunnittelun historian hahmon Jakob Nielsenin (2000, 202) mukaan yrityksen nettisivujen informaatioarkkitehtuuria ei saa omaksua yrityksen omasta organisointumismallista eli sivut eivät saa olla firman oman rakenteen kopio. Syy tälle kiellolle on se, että käyttäjät eivät ole kiinnostuneita siitä, kuinka yritys kokonaisuudessaan toimii, vaan siitä, kuinka he saavat hankittua tarvitsemansa hyödykkeen tai tiedon. Tätä design-sääntöä voi laajentaa yhteistyön ja sosiaalisen median toiminnan suunnitteluun. Toiminnan täytyy olla mielekästä ja ymmärrettävää niiden ihmisten näkökulmasta, joiden siihen odotetaan osallistuvan (vrt. Onko toiminnallasi kohde -mikroartikkeli).

Hanketoiminta ja ryhmät

Sosiaalisen median tehokas käyttö tutkimus- ja kehityshanketoiminnassa on monella tavalla haasteellista. Monet haasteista eivät liity edes varsinaisesti sosiaaliseen mediaan vaan

yleisempiin omaksuttuihin yhteistyömalleihin. Yhteistoiminnan ongelmat saattavat alkaa jo ennen kuin sosiaalisen median käyttöä on ehditty edes ehdottaa. Eri toimijoiden motiivit osallistua hankkeeseen voivat olla hyvin erilaisia. Usein hankeideat syntyvät jonkin organisaation sisällä, ja sen jälkeen hankkeelle aletaan etsiä kumppaneita ja rahoitusta. Tällaisessa prosessissa kumppanit ajautuvat helposti alihankkijan tai sivustaseuraajan rooliin. Koska hankeidea ei ole alunperinkään ollut yhteisen oivaltamisen tulosta, koko hankkeen ”omistajuus” ja sitä kautta sen päämäärien saavuttamiseen motivoituminen ei jakaudu tasaisesti projektiryhmässä.

Hanketyössä eri ryhmien osallistumismotiivien tunnistaminen on tärkeää. Harvat asiat ovat sellaisia, että ne motivoisivat kaikkia toimijoita samoista syistä ja samoilla painotuksilla. Epätasaisen ”omistajuuden” ja sen myötä syntyneiden kuppikuntien takia samassa hankkeessa voidaan tehdä ”yhteistyötä” siten, että jokaista toimijaa kiinnostaa ainoastaan oma osuus kokonaisuudesta (ks. Kokkonen 2011). Ilman että tämän tyyppiset ongelmat on ensin ratkaistu (tai edes nostettu sisäiseen keskusteluun), ei sosiaalisen median käyttö projektiryhmässä kannata.

Sosiaalinen media ja erilaiset motiivit

Suurin osa hankkeesta kiinnostuneista ihmisistä haluaa ainoastaan tietää hankkeen etenemisestä ja sen saavuttamasta tiedosta. Tätä kohderyhmää pitää pystyä palvelemaan sopivalla tiedottamisella. Erityisesti sosiaalisen median ja yhteistyöalustojen käyttö hankevälineenä ohjaa helposti tiedottamistoiminnan projektin rakenteen muotoiseksi, vaikka hankkeesta kiinnostuneilla ei ole minkäänlaista halua ymmärtää projektin rakennetta, vaiheita ja yksittäisiä tapahtumia. Heille keskeistä on saada tärkein saavutettu ymmärrys mahdollisimman tehokkaasti, ymmärrettävästi ja lyhyesti. Kun tiedottaminen lähestyy reaaliaikaista kommunikaatiota ja hankkeiden toiminta elää ja kehittyy, tärkeän tiedon suodattaminen ja toisaalta esiin nostaminen vaativat projektiryhmältä jatkuvaa päainformaation päivittämistä, muokkaamista ja työstämistä.

Mikäli hankkeen toimintaan halutaan aktiivista ja vapaaehtoista osallistumista suuremmalta toimijajoukolta, täytyy projektiryhmän voida arvioida tavoiteltavan ryhmän osallistumisen motivaatiota ja siihen liittyviä ongelmia. Mikäli suunnitteluryhmäkään ei keksi konkreettista syytä, miksi joku osallistuisi toimintaan, ei sitä keksi tavoiteltavat osallistujakaan.

Pitää siis kehittää riittävän houkuttelevat syyt osallistua ja saada ne viestittyä ymmärrettävästi tai pohtia toiminnan päämäärät ja näkökulmat uusiksi.

Lähteet

Kokkonen, Juhana (2011): Yhteistoiminnan muodot ja avoin

opetuksen suunnittelu. Teoksessa Kokkonen & Linkola (toim.):

Opetuksen avoin suunnittelu. Helsinki: Metropolia, kulttuuri ja luova ala.

Nielsen, Jakob (2000): *WWW-suunnittelu*. Helsinki: IT Press.

Sosiaalisen median ajattelutapa

RISTO SÄNTTI

Sosiaalisen median ajattelutapa ja sen aikaansaama muutos on merkittävä ja vaikutuksiltaan laaja yhteiskunnallinen ilmiö, johon kiinnitetään toistaiseksi yllättävän vähän huomioita. Sosiaalista mediaa tarkastellaan eri kirjoituksissa pääsääntöisesti tekniikan näkökulmasta, mutta ajattelutapaan liittyvien kysymysten pohdinta on vähäistä. Huomio kohdistuu usein sosiaaliseen ohjelmistoon ja laitteisiin sen sijaan, että pohdittaisiin laajempaa muutosta, joka on meneillään ajattelu- ja toimintatavoissa. Tekniikan jatkuva kehitys ja tekniikan käytöstä saatavat kokemukset tuottavat puitteet sosiaalisen median ajattelutavalle, joka tarkoittaa yhteistä ymmärrystä siitä, miten yhteiskunnassa, organisaatiossa ja ihmisten kesken on tapana

toimia sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen median ajattelutapa on keskeinen osa tapaamme hahmottaa todellisuutta tänä päivänä. Ajattelutavan muutoksen ero aiempiin ajattelutapojen muutoksiin on uudistumisen nopeus, muutoksen laajuus ja vaikutus koko yhteiskuntaan.

Sosiaalisen median lähtökohtana on tekniikka. Se mahdollistaa sosiaalisen median ja muodostaa pohjan sosiaalisen median ajattelutavalle. Tekniikka mahdollistaa ajattelun, mutta ei määrää sitä, millaiseksi se rakentuu. Tekniikka ja ajattelu ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Käytännön kokeilujen kautta tekniikalle keksitään ja kehitetään uusia käyttötapoja. Nämä puolestaan vaikuttavat tekniikkaan ja edelleen ajattelutapaan. Sosiaalisen median ajattelutapa on kulttuurinen ilmiö, jonka olemassaoloa emme välttämättä huomaa sen näennäisestä itsestäänselvyydestä johtuen.

Joitakin ajattelutavan keskeisiä ilmiöitä nyt ja näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa:

- Olemme aina tavoitettavissa. "Sallitut" yhteydenoton tavat vaihtelevat kellonajan ja välineen mukaan.
- Fyysinen ja virtuaalinen tila lomittuvat yhä enem-

män toisiinsa. Läsnäolo on luonnollista molemmilla tavoilla. Yhteisöt ovat virtuaalisia ja fyysisiä. Meillä on monia virtuaalisia identiteettejä.

- Katseemme ulottuu reaaliaikaisesti yhä laajemmin minne haluamme (tai emme halua).
- Ystävyyden ja tuttavuuden muodot muuttuvat.
- Yksityinen ja julkinen identiteettimme sekoittuvat.
- Tuottamamme informaatio on vain rajallisesti omassa hallinnassamme.
- Joukkoajattelu korostuu ja tästä on sekä positiivisia että negatiivisia seuraamuksia.
- Kaikki voivat osallistua tiedon tuottamiseen. Tiedon käyttö edellyttää luotettavuuden arviointia.

Sosiaalisen median ajattelutapa on huomattavan erilaista kuin sitä edeltänyt ajattelu. Suhtautuminen aikaan, tilaan, tietoon, yksityiseen ja julkiseen muuttuu. Sosiaalisen median ajattelu liittyy toimintaamme sekä työssä että yksityiselämässämme. Hyvin monenlaiset asiat on mahdollista jakaa toisten ihmisten kanssa. Sosiaalisen median ajattelutapa sisältää ja tuottaa yhteisöllisiä normeja sekä moraaliiin, etiikkaan ja turvallisuuden liittyviä ratkaistavia kysymyksiä.

Ihmisen sopeutumista ja sovittautumista sosiaalisen median ajattelutapaan on aiheellista pohtia. Sosiaalinen media ja siihen liittyvä osaaminen, ymmärrys ja ajattelu jakavat ihmiset toisistaan merkittävästi eroaviin ryhmiin. Voimme tarkastella nykytodellisuutta kolmen merkittävimmän ikäkausiryhmän näkökulmasta: sukupolvi X eli vuoden 1960 jälkeen syntyneet; sukupolvi Y, johon kuuluvat vuoden 1980 jälkeen syntyneet ja nouseva sukupolvi Z, jonka edustajat ovat syntyneet vuosituhannen vaihteen molemmin puolin ja jälkeen. Sukupolvilla on toisistaan merkittävästi poikkeavat kokemukset sosiaalisen median käytössä. Seuraavaksi esittämäni ajatukset sukupolvista ja niiden eroista ovat kärjistyksiä, mutta pitänevät paikkaansa tarkasteltaessa suuria ihmisryhmiä. Näiden sisällä on luonnollisesti hyvin eri tavoin ajattelevia ja toimivia yksilöitä.

X-sukupolvi on kasvanut aikuiseksi aikana ennen sosiaalisen median läpimurtoa ja on joutunut sopeutumaan siihen aivan uutena asiana. Tämä ryhmä on joutunut arvioimaan uudelleen omat vakiintuneet ajatusmallinsa ja etsimään oman tapansa toimia uudella tavalla vuorovaikutteisessa todellisuudessa. Ryhmä on kokenut haasteena sosiaalisen median

tekniikan ja käytön ymmärtämisen ja on kriittinen ja varovainen verkossa julkaisemansa tiedon suhteen. X-sukupolvi käyttää muutamia tuttuja verkkovälineitä ja tekee verkossa vain välttämättömmän.

Y-sukupolvi on kasvanut kehittyvän sosiaalisen median käyttäjäksi, on tottunut nykymuotoiseen teknologia-lähtöiseen sosiaaliseen mediaan. Se on edellistä sukupolvea avoimempi ja jopa varmaton verkossa julkaisemansa sisällön suhteen. Ryhmä osallistuu, kokeilee eri tekniikoita ja hyväksyy niiden puutteellisuudet ”normaalina” olotilana. Y-sukupolvelle saattaa olla haaste siirtyä – todennäköisesti ja toivottavasti lähitulevaisuudessa kehittyvään – aidosti käyttäjälähtöiseen ja ihmisen ominaisuuksien ja tarpeiden varaan rakentuvaan sosiaaliseen mediaan. Näin erityisesti, jos nyt vallitsevan tekniikan ja tulevan tekniikan välillä on merkittävä ero.

Z-sukupolvi, jonka edustajat käyvät parhaillaan koulua tai valmistautuvat siihen tai eivät ole vielä syntyneet, kasvaa molemmista edellisistä sukupolvista eroavaan sosiaalisen median todellisuuteen. Ryhmä omaksuu sosiaalisen median, joka on paremmin integroitunut luonnolliseksi osaksi arkea, elämää ja työtä. He tottuvat ihmisen mukaan rakentuneeseen

tekniikkaan, tiedon ja tiedon lähteiden kehittyneeseen synkronointiin, tekniikan ja elämän luonnolliseen integraatioon. Tiedon saanti ja sen laadun arviointi on huomattavasti helpottunut. Z-sukupolvi verkostoituu mielenkiintojensa ja tarpeitensa suuntaisesti.

Yllä oleva kuvaus X-, Y- ja Z-sukupolvista on optimistinen ja positiivisen kehitysuskoinen, mutta muunlaiset kehityskulut ovat myös mahdollisia. Sosiaalisen median tekniikka, mahdollisuudet kokeilla, käyttää ja omaksua tekniikkaa vaikuttavat sosiaalisen median ajattelutapaan. Tekniikkaa seuraavalle ajattelulle on tällä hetkellä kuvaavaa ihmisen ajattelun sovittautumien järjestelmän logiikkaan. Ajattelutapaa muokkaavat myös ominaisuuksiltaan yksipuoliset ja puutteelliset, mutta valta-asemaan pääsevät sovellukset.

Sosiaalinen media on nopeasti muuttuva ilmiö, joka kehittyy oman logiikkansa mukaan ja ilman kokonaisvaltaista ohjausta. Sosiaalisen median kehitykseen vaikuttaa tekniikan kehitys, uusien innovaatioiden tekeminen ja niiden pääsy markkinoille. Omaksuttavat välineet valikoituvat innovaatioiden sattumanvaraisen ajoittumisen, käyttäjien kokemusten, tekniikan merkityksellisyyden ymmärtämisen ja sosiaalisen

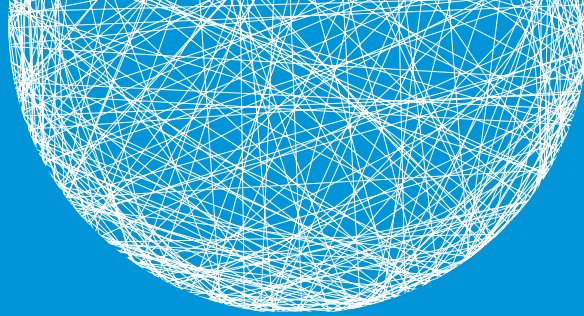
median ajattelutavan kehityksen mukaan. Vallitsevaan asemaan nouseva ratkaisu ei välttämättä ole 'paras' tai 'sopivin'. Vaihtoehtoisten ratkaisujen olemassaolo ja niiden riittävä käyttö lienee paras tapa torjua monopolin kaltaisen aseman muodostuminen. Tässä käyttäjät, heidän tietoisuutensa ja ajattelutapansa ovat keskeisessä roolissa.

Aihetta käsitellään yksityiskohtaisesti artikkelissa Risto Sääntti & Petra Sääntti: "Sosiaalisen median ajattelutapa ja organisaation muutos", joka ilmestyy 2011 Silmät auki sosiaaliseen mediaan -kirjassa.

Kirjoittajat

Kari A. Hintikka tutkija
Jyväskylän yliopisto
Päivi Keränen projektisuunnittelija
VOIMAA-hanke, Metropolia Ammattikorkeakoulu,
viestinnän koulutusohjelma
Juhana Kokkonen lehtori
Metropolia Ammattikorkeakoulu,
viestinnän koulutusohjelma
Milla Laasonen tiedottaja/tuottaja
VOIMAA-hanke, Metropolia Ammattikorkeakoulu,
viestinnän koulutusohjelma
Jussi Linkola projektisuunnittelija
VOIMAA-hanke, Metropolia Ammattikorkeakoulu,
viestinnän koulutusohjelma

Riitta Metsänen yliopettaja
HAMK Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Antti Pihlajaniemi media-assistentti
Fakiirimedia Oy
Matti Rantala lehtori, projektipäällikkö
VOIMAA-hanke, Metropolia Ammattikorkeakoulu,
viestinnän koulutusohjelma
Risto Säntti tutkija
Vaasan yliopisto
Elena Wernick opettajakoordinaattori
VOIMAA-hanke, Metropolia Ammattikorkeakoulu,
viestinnän koulutusohjelma

Metropolian kulttuurin ja luovan alan julkaisemat mikrokirjat ovat mikroartikkeleista koottuja kokonaisuuksia. Lyhyissä mikroartikkeleissa kirjoittavat kiteyttävät ajatuksensa meneillään olevasta kehitystyöstä tai aloittavat keskustelun uudesta aiheesta.

METROPOLIA AMMATTIKORKEAKOULU
KULTTUURI JA LUOVA ALA